

НОВЫ ЧАС

ЛЁС АНТОНА ШКЯЛЁНКА

Стар. 15

ЗАГАДАНА ВЫЖЫЦЬ

Гамлетаўскае пытанне «Быць ці не быць?» зноў актуальнае, але сёння ўлада спрабуе знайсці на яго адказ пры дапамозе мадэрнізацыі

Стар. 4

АПОШНІ НАЦЫЯНАЛІЗМ

Услед за баскамі і каталонцамі права на дзяржаўнасць пачалі адстойваць іншыя народы Пірэнеяў. Сярод іх андалузцы — народ, працэс станаўлення нацыянальнай свядомасці якога пачаўся пазней за ўсіх у Еўропе

Стар. 11

ПОЛЬСКА-ФРАНЦУЗСКІ БЛІЦКРЫГ ПАД БАБРУЙСКАМ

Стар. 14

ЧЫТАЙЦЕ
Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

ВЫЕХАЦЬ НЕЛЬГА
ЗАСТАЦА

Нарыс Ігара Мельнікава

3 НАГОДЫ

КДБ СУПРАЦЬ СЛЕСАРА

Вольга ХВОІН

Нешта няладнае творыцца ў апоцце стабільнасці. Не паспее Беларусь ачوماцца ад адной рэзананснай справы з выбухамі, тэрарызмам ды іншымі іншароднымі элементамі, як з'яўляюцца новыя нагоды засумнявацца ў крышталёнасці і мірнасці беларускага цуда.

Гэтым разам КДБ выкрыў слесара-шпіёна, калі той закладаў «сакрэт» для замежнай разведкі. Пра характарыстыкі схованкі нічога не паведамляецца. «Камітэтам дзяржаўнай бяспекі спынена супрацьпраўная дзейнасць грамадзяніна Рэспублікі Беларусь Андрэя Гайдукова, які займаўся паводле задання замежнай разведкі зборам і перадачай інфармацыі палітычнага і эканамічнага характару», — паведамілі БелаІАН у Цэнтры інфармацыі і грамадскіх сувязяў КДБ. «Згаданы грамадзянін затрыманы супрацоўнікамі КДБ у момант закладкі тайніка са звесткамі, што цікаваць замежныя спецслужбы», — сказаў Аляксандр Антановіч.

У дачыненні да Гайдукова распачата справа на падставе ч. 1 арт. 356 Крымінальнага кодэкса (зрада дзяржаве ў форме правядзення агентурнай дзейнасці, пакаранне да 15 гадоў пазбаўлення волі згодна з часткай 1), «праводзіцца комплекс аператыўна-вышуковых і следчых мерапрыемстваў, скіраваных на выяўленне іншых эпизодаў яго супрацьпраўнай дзейнасці». Затрыманы змешчаны ў СІЗА КДБ. 22-гадовы Андрэй Гайдукоў працуе аператарам на наваполацкім «Нафтане». Багатая на дыверсантаў розных колераў Віцебская

вобласць, што і казаць... Разам з Гайдуковым у той жа дзень затрымалі ў Полацку актывіста БХД Іллю Багданава. Аднак Багданаў хутка быў вызвалены пад падпіску аб нявыезде, з яго ўзятая падпіска аб неразгалошванні таямніцы следства.

Слесар Гайдукоў удзельнічае ў дасюль малавядомым Саюзе маладых інтэлектуалаў і з'яўляецца першым намеснікам старшыні. Падчас перадвыбарчай кампаніі Андрэй Гайдукоў і Ілля Багданаў былі даверанымі асобамі былога кандыдата ў дэпутаты Палаты прадстаўнікоў Аляксея Філімонава. «Гэта поўная бязглуздыца, якія дзяржтаямніцы можа ведаць або даведацца звычайны працоўны чалавек?! — пракаментаваў затрыманне Гайдукова для сайта «Хімік» экс-кандыдат. — Ён мог сустракацца з замежнымі грамадзянамі па пытаннях

стварэння моладзевай арганізацыі, але гэта патрабаванні нашага заканадаўства, што павінны быць замежныя заснавальнікі». Між іншым, знаёмыя Гайдукова сцвярджаюць, што англійскай мовы ён не ведаў.

Факт выкрытай шпіёнскай дзейнасці простага слесара выклікае мноства пытанняў і кпінаў. Асабліва цікава гэта глядзіцца на фоне апошніх падзей, звязаных са структурамі спецслужбаў. 11 лістапада каля будынка ўпраўлення КДБ па Віцебскай вобласці здарыўся выбух самаробнай прылады, распачата крымінальная справа па частцы 3 артыкула 339 КК (асабліва злоснае хуліганства).

Выбух у Віцебску адбыўся праз два дні пасля адстаўкі старшыні КДБ Вадзіма Зайцава (ён адхілены ад пасады 9 лістапада рашэннем кіраўніка дзяржавы), а

таксама напярэдадні ўступлення ў сілу змяненняў і дапаўненняў у законы аб барацьбе з тэрарызмам, аб супрацьдзеянні экстрэмізму і ў некаторыя артыкулы Крымінальнага кодэкса (яны ўступілі ў сілу 12 лістапада). Аб рашэнні Лукашэнкі пасля нарады ў кіраўніка дзяржавы расказаў дзяржаўны сакратар Савета бяспекі Леанід Мальцаў. Ён адзначыў, што ў сваіх выступях генеральны пракурор і старшыня Следчага камітэта паставілі шэраг пытанняў. У прыватнасці, яны тычыліся апошніх падзей, звязаных з Камітэтам дзяржаўнай бяспекі. «Усім вядома пра самагубства падпалкоўніка КДБ Аляксандра Казака. Ёсць і шэраг іншых пытанняў, якія патрабуюць уважлівага расследавання», — заявіў высокакапастаўлены чыноўнік.

Шпіёна Гайдукова затрымалі 8 лістапада. Выглядае на тое, што

ў Беларусі завяліся чарговыя ворагі з касты «электрыкаў-слесараў», якія спяць і бачаць, як бы дэстабілізаваць абстаноўку (знаёмая фармулёўка з гучнай справы расстраляных за арганізацыю выбухаў у сталіцы на Дзень незалежнасці і ў мінскім метро Канавалава і Кавалёва). Намеснік старшыні Ліберальна-дэмакратычнай партыі (ЛДП) Алег Гайдукевіч, былы начальнік упраўлення ўнутраных спраў Фрунзенскага раёна Мінска, паспеў зрабіць заяву для прэсы акурат з аналагічнымі словамі. «Гэта спроба дэстабілізаваць абстаноўку ў Рэспубліцы Беларусь, ніякіх жартаў і дробязяў мы тут не бачым», — падкрэсліў ён.

Пра супрацьстаянне, саперніцтва сілавых структур Беларусі вядома даўно. Як вынікае са слоў Мальцава, у гэтай сітуацыі лік на карысць Следчага камітэта — кіраўнік КДБ развітаўся са сваёй пасадаю. Верагодна, аперация суперзахопу шпіёна планавалася, каб паказаць, каму трэба, дзяздольнасць КДБ, але было позна. Відавочна, своечасова прагучалі і выбухі каля будынка ўпраўлення КДБ па Віцебскай вобласці, а перад гэтым з'явілася інфармацыя пра выбухі каля дзяржаўнай мяжы і на тэрыторыі літоўскага пасольства. Не краіна, а логава змовы і тэрарыстаў. Сумна, што крайнімі ў высокіх разборках становяцца грамадзяне, палітычныя апаненты (у выпадках надзвычайных сітуацый на допыты традыцыйна цягаюць прадстаўнікоў апазіцыі), а для некага гэта ўвогуле заканчваецца трагічным фіналам. Між іншым, хутка Новы год, то на тле апошніх падзей можна чакаць узмацнення ўвагі міліцыі, а таксама і ўзроўню трывогі жыхароў краіны. Навіны пра выбухі і бітвы за ўрадавай зусім з аднаго шэрагу, і першыя ніяк не граюць на пазітыўны імідж уладаў.

ПАЛІТЫКА

▶ АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІІ

ЗАГАДАНА ВЫЖЫЦЬ

Сяргей НІКАЛЮК

Гамлетаўскае пытанне «Быць ці не быць?» зноў актуальнае, але сёння ўлада спрабуе знайсці на яго адказ пры дапамозе мадэрнізацыі.

11 кастрычніка скептыкі з «пятай калоны» (у іх ліку і аўтар «азбукі паліталогіі») былі пасаромленыя. Як легендарная птушачка, якая захацела ляцець наўпрост на сонца, кіраўнік маленькай, але ганарлівай краіны заявіў, што на павестцы дня стаіць «колосальная гісторычная задача — мадэрнізацыя краіны, прорыв Беларусі в элітны клуб высокоразвитых стран».

Ну як тут не парадавацца за дзяцей і ўнукаў! Іх узровень жыцця павінен вырасці мінімум у сем разоў! Чаму ў сем? А ўсё вельмі проста. Звернемся па тлумачэнне да інфармацыйнай памыйніцы, г. зн. да інтэрнэту. У 2010 годзе, паводле разлікаў МВФ, Беларусь па намінальным ВУП на душу насельніцтва займала 79-е месца (5,6 тысячы долараў). Абмяжум «элітны клуб высокоразвитых стран» першай дваццаткай. Яе замкнула Ісландыя, у якой 39,6 тысячы долараў на сярэднястатыстычную ісландскую душу. Калі падзяліць другі паказчык на першы, мы і атрымаем неабходны каэфіцыент.

Скрупулёзныя людзі, аднак, мяне паправяць: параўноўваць, маўляў, варта не намінальныя значэнні ВУП, а разлічаныя па парытэце пакупной здольнасці. З імі можна пагадзіцца. У 2010 годзе паводле гэтага паказчыку Беларусь займала 62-е месца (13,9 тыс.), а на 20-м была Вялікабрытанія (35,1 тыс.). Гэта ўжо «цяплей», бо недасяжны каэфіцыент 7 рэдукуецца да 2,5.

Пяць прыкметаў поспеху

Такім чынам, задача пастаўленая. Засталося разабрацца, якімі сродкамі яе дасягнуць. Зноў звернемся да спісу МВФ (паводле намінальнага паказчыку). За выключэннем Катару і ААЭ, чый прарыв у элітны клуб аплачаны нафтавымі прыбыткамі, астатнія краіны дваццаткі — спрэс дэмакратыі, прычым не ў беларускім, а ў заходнім разуменні.

Якім чынам дэмакратыя спрыяе эканамічнаму росту? Звернемся па дапамогу да нобелеўскага лаўрэата Дугласа Норта. Гістарычны поспех Англіі і паразу Іспаніі ён растлумачыў «памылкай першапачатковага істытуцыйнальнага выбару». У XVI стагоддзі краіны-суперніцы былі вельмі падобныя, але іх размежавала пытанне наконт падатаў. У Іспаніі падаткі размяркоўваў кароль, у Англіі — парламент, г. зн. орган, які выказаў інтарэсы падаткаплатнікаў. У выніку прыбыткі ад калоній Іспанія змарнавала на эфектныя, але не эфектыўныя праекты, а ў Англіі яны пайшлі на фінансаванне прамысловай рэвалюцыі.

Але перанясем з мінулага ў сучаснасць. У 2008 годзе Сус-

ветны банк апублікаваў даклад Камісіі па эканамічным росце і развіцці, у якім абагульняўся досвед 13 краін, якія растуць на працягу 25 гадоў з хуткасцю не ніжэй за 7 працэнтаў. Аўтары дакладу знайшлі пяць агульных рысаў эканамічнага поспеху.

Па-першае, лідары ўстойлівага росту цалкам выкарыстоўвалі магчымасці ўключэння ў сусветную гаспадарку. Па-другое, яны падтрымлівалі макраэканамічную стабільнасць. Па-трэцяе, яны здолелі пазбегнуць нярынкавага размеркавання рэсурсаў (аб'яднанне ўлады і ўласнасці заўсёды прыводзіць да перакосаў рынку). Чацвёртая рыса — гэта высокая норма зберажэння. Да прыкладу, кітайскія хатнія гаспадаркі накіроўваюць на дэпазіты прыкладна 40% сваіх прыбыткаў.

Пятая рыса — наяўнасць нацыянальнага кансенсусу наконт доўгатэрміновых мэтаў развіцця. Дзве апошнія прыкметы ўстойлівага росту сведчаць пра тое, што людзей пераканалі: варта адмовіцца ад імгненнага выгадаў і паверыць у магчымасць укладаць у будучыню. Прычым насельніцтва павінна быць гатовае не проста зберагаць, а ператвараць зберажэнні ў доўгатэрміновыя вытворчыя інвестыцыі.

У рэжыме tet-a-tet

Нескладана заўважыць, што ніводная з пяці прыкмет не з'яўляецца моцным бокам беларускай сацыяльна-эканамічнай мадэлі. І макраэканамічная стабільнасць — не выключэнне.

насьць надзвычайнага падаткаабкладання, але і мэтазгоднасць выдаткаў, у першую чаргу вайсковых, на якія гэтыя падаткі будуць накіраваныя».

Пра ступень уключанасці Беларусі ў сусветную гаспадарку можна меркаваць па прамых замежных інвестыцыях (ПЗІ). На пачатак 2012 года на кожнага беларуса іх назапасілася 1 375 долараў. Для параўнання, у Эстоніі амаль у 10 разоў больш — 13 170 долараў. Ды і што за інвестыцыі могуць быць у краіну з адзіным палітыкам, якому да таго ж забаронены ўезд у большасць еўрапейскіх дзяржаў?

Паталагічную схільнасць беларускай улады да нярынкавага (адміністрацыйнага) размеркавання рэсурсаў не крытыкаваў ніхто гультай. Самы яркі прыклад — паскарэнне тэмпаў росту зарплат у пачатку выбарчых кампаній. Наступствы перадапошняга (2010 год) паскарэння беларусы расхлёбваюць дагэтуль. Не выключана, што яны сумуюцца з наступствамі бягучага года.

Беларусы — не кітайцы. Ашчаджаць на «чорны» дзень яны не схільныя, ды і якія могуць быць доўгатэрміновыя зберажэнні ў «зайчыках»? Тым не менш высокія стаўкі па дэпазітах у першым квартале павялічылі норму ашчаджэнняў у 4,1 разу адносна мінулага года і давалі яе да 12,7%. Але гэта часова з'ява, акрамя таго, высокія стаўкі па дэпазітах азначаюць звышвысокія стаўкі па крэдытах для прадпрыемстваў, што супрацьпаказана дзеля эканамічнага росту.

«Мы — адзіны народ!» Такая афіцыйная формула нацыянальнага кансенсусу. А калі народ адзіны, то і палітык у краіне можа быць толькі адзін. Вось як гэту асаблівасць растлумачыў у кастрычніку брытанскім журналістам наш адзіны палітык (АП): «Дэмакратыя — вы лепш мяне ведаеце пераход гэтага слова — *должна быть получена от народа. От народа! Он тебе делегировал полномочия на выборах — осуществлять эту власть в интересах народа*». Гэта значыць, ён табе, а ты яму. Пры такіх зносінах у рэжыме+ адпадае патрэба як у палітыках, так і ў самой палітыцы.

Арэал пражывання беларускай мадэрнізацыі

Але патрэба ў эфектыўнай эканоміцы не знікае. Адсюль папулярнасць слова «мадэрнізацыя». З прыведзенай ніжэй табліцы вынікае, што яно актыўна перажоўваецца ўжо трэці год запар.

Аднак што разумюць пад мадэрнізацыяй яе ініцыятары? Звернемся да «Советской Белоруссии» як першакрыніцы афіцыйнай інфармацыі: «У слоўні-

ках паняцце гэта па-рознаму тлумачыцца. Але ў шырокім сэнсе слова гэта не толькі пераабсталяванне, але і арганізацыя выпуску прадукцыі на ўзроўні сусветных стандартаў». Такое меркаванні Аляксандра Лучанка, доктара эканамічных навук, прафесара.

Неяк ужо вельмі звязіў прафесар шырокі сэнс, звёў яго выключна да мадэрнізацыі тэхналагічнай. Але не будзем яго асуджаць. Прафесар — чалавек сістэмы, ён не мае права выходзіць па-за інтэлектуальныя сцяжкі. Хто іх расставіць — зразумела. Абмяжуюся цытатай: «Я прагматык і *прекрасно это понимаю. Поэтому была поставлена задача, чтобы у каждого руководителя предприятия, от маленького до БелАЗа, на столе лежал план модернизации и финансовый расчёт*».

Арэал пражывання беларускай мадэрнізацыі абмежаваны тэрыторыяй прадпрыемстваў. Тут прамая аналогія з нямецкай слабадой часоў Аляксея Міхайлавіча (друга палова XVII ст.). Высокі плот. Уваход па пропусках. Інакш мадэрнізацыю ў шырокім сэнсе (г.зн. працэс пабудовы грамадства мадэрну) у межах вузкага сэнсу не ўтрымаць.

Галоўнае пытанне любой мадэрнізацыі — гэта пытанне яе суб'екта. На Захадзе ў ролі суб'екта выступала і працягвае выступаць грамадства. У Саветскім Саюзе, як і ў Расійскай імперыі, мадэрнізацыя заўсёды разгортвалася ў адказ на выклік Захаду, таму яна праводзілася наўздагон (Пятроўская, Сталінская). Зразумела, што яе ініцыятарам выступала эліта ў асабе бюракратыі. Яна і праводзіла свае рэфарматарскія праекты нягледзячы на супраціў грамадства, якое пры гэтым даводзілася ламаць праз калена.

Трыумфальная перамога АП на прэзідэнцкіх выбарах у 1994 годзе — гэта ахоўная рэакцыя беларускай «большасці» ад непазбежнасці мадэрнізацыі. Упершыню гэта непазбежнасць была ўсвядомленая не толькі элітай, але і грамадствам. Ці варта пасля гэтага дзівіцца, што ва ўмовах электаральнай дэмакратыі «большасць» прагаласавала за палітыка, які паабяцаў спыніць рынковае рэфармы?

На расійскіх датацыях нерэфармаваная беларуская эканоміка дацягнула да канца нулявых гадоў. Але ўсё заканчваецца. Тут варта пагадзіцца з асноўнай высновай мемарандума Сусветнага банка, што быў апублікаваны ў ліпені: «Пры адсутнасці структурных рэфармаў эканоміка вычарпала свой патэнцыял росту».

Наверсе ўладнай «вертыкалі» гэта добра разумюць, але правядзенне структурных рэфармаў будзе азначаць перакваліфікацыю ўлады за абаронцы «большасці» ў яе далакопа. Адсюль імкненне і рыбку з'есці, і ногі не замачыць (не выпусціць мадэрнізацыю за межы завадскіх прахадных). Падагульню скажанае чарговае цытатай: «Сегодня задачу поставили. Её надо выполнить и доложить народу, что она выполнена. Тогда мы имеем право на жизнь как власть». З гэтым цяжка спрачацца. Але акрамя права ўлады (у яе цяперашнім выглядзе) на жыццё, існуе і права грамадства на будучыню. І паміж сабой гэтыя правы не стасуюцца.

КОЛЬКАСЦЬ АРТЫКУЛАЎ, АПУБЛІКАВАННЫХ У ГАЗЕЦЕ «СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ», ЯКІЯ ЗМЯШЧАЮЦЬ СЛОВА «МАДЭРНИЗАЦЫЯ»

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
87	93	91	83	160	155	106

*за студзень-кастрычнік

▶ КАНФЛІКТ

ЭМІГРАЦЫЙНЫЯ КРЫТЫКІ

Вольга ХВОІН

Пасля палітэміграцыі ў Вялікабрытанію на экс-кандыдата ў прэзідэнты Андрэя Саннікава пасыпалася крытыка з боку беларускай дыяспары.

Так, лідар партыі КХП—БНФ Зянон Пазняк заявіў, што Саннікаў цяпер за мяжой толькі стварае перашкоды. «Думаю, што ад Саннікава будзе толькі шкода. Ніякай карысці не будзе. Ён не разумее, што такое эміграцыя і ўвогуле — хто тут ёсць. Таму хай лепш спачатку аглядаецца», — цытуе Пазняка «Еўрарадыё». Каб зразумець, дзе ён зараз апынуўся і хто ёсць наўкол, новаму палітуцкачу неабходны час аглядзецца. Для Саннікава стала вялікай нечаканасцю і турма, і эміграцыя. Таму — хай пакуль «акліматызуецца», мяркуе лідар КХП—БНФ.

3 лістапада прадстаўнікі беларускай апазіцыі і Рады БНР падпісалі ў Вільні сумесны мемарандум «Аб мерах па забеспячэнні незалежнасці Беларусі». Лідар

Івонка Сурвілла, старшыня Рады БНР

«Еўрапейскай Беларусі», экс-кандыдат у прэзідэнты Андрэй Саннікаў адмовіўся падпісваць гэты дакумент, назваўшы яго недапрацаваным, непісьменным і нават шкодным. Да ўсяго, палітык абражаны тым, што арганізатары вільнянскай сустрэчы не дапусцілі да перамоў прадстаўніка «Еўрапейскай Беларусі».

Рада БНР на ігнор з боку Саннікава таксама адраагавала крытыкай. Крытыкуючы Вільнянскі мемарандум, Андрэй Саннікаў ігнаруе сучасныя пагрозы для суверэнітэту Беларусі. Пра гэта гаво-

рыцца ў заяве сакратарыята знешніх спраў Рады Беларускай Народнай Рэспублікі.

Сакратарыят знешніх спраў Рады БНР заявіў, што крытыка Саннікава ў частцы пункта мемарандума аб мерах для дадатковых міжнародных гарантый непарушнасці беларускага нацыянальнага суверэнітэту «ігнаруе ўтрыманне тых пагроз для суверэнітэту, зыходзячы з якіх сфармуляваны гэты пункт».

«Выніковы тэкст мемарандума гаворыць аб імкненні да гарантый, спрыяльных для забеспячэн-

Андрэй Саннікаў

ня прызнання міжнародна-прававой сілы любых небяспечных для суверэннага статусу Беларусі рашэнняў, якія ад яе імя можа зрабіць аўтарытарнае кіраўніцтва, а таксама непрызнання легітымнасці любых шкодных для суверэнітэту Беларусі правоў і прывілеяў, якія Расійская Федэрацыя можа сцвярджаць або дамагацца ў Беларусі на аснове дактрыны «зоны асаблівых інтарэсаў», — гаворыцца ў заяве сакратарыята.

У ёй падкрэсліваецца, што Будапешцкі мемарандум ад 5

снежня 1994 года, на які, відавочна, спасылалася Саннікаў, «на жаль, не прадугледжвае і не мае на ўвазе практычна нічога для захавання беларускага нацыянальнага суверэнітэту ад адмысловых відаў небяспекі, названых у Вільнянскім мемарандуме». Як паказвае структура Рады БНР, дакумент 1994 толькі «пацвярджае» павагу з боку ЗША, РФ і Вялікабрытаніі незалежнасці і суверэнітэту Беларусі па Заключнаму акту АБСЕ. Прычым тым, хто падпісаў дакумент, адмаўляюцца ад пагрозы або прымянення сілы ў дачыненні да тэрытарыяльнай цэласнасці (межаў) і палітычнай незалежнасці ці падпарадкавання суверэннай палітыкі беларускай дзяржавы сваім мэтам шляхам аказання эканамічнага ціску і абцягваюць адказнасць за Беларусь праз механізмы ААН, калі яна стане ахвярай агрэсіі.

«Кіраўніцтва Рады не атрымлівала ніякіх заўваг Саннікава на дасланы разам з запрашэннем праект мемарандума, першапачаткова версія якога таксама ўтрымлівала раскрытыкаваныя ім пункты», — адзначаецца ў заяве.

Рада БНР у чарговы раз пацвярджае, што застаецца адкрытай да супрацоўніцтва з беларускімі партыямі і грамадскімі аб'яднаннямі ў справе абароны незалежнасці Беларусі, паведамляе БелаПАН.

▶ ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫЯ

НЕПАЎНАВАРТАСНЫЯ АДНОСІНЫ

Вольга ХВОІН

Польшча не фінансуе беларускую апазіцыю, грантавыя грошы на праекты атрымліваюць прадстаўнікі грамадзянскай супольнасці, заявіў 14 лістапада на прэс-канферэнцыі надзвычайны і паўнамоцны пасол Рэспублікі Польшча ў Беларусі Лешак Шарэпка. Паводле яго слоў, звычайна праектная дакументацыя празрыстая і даступная для азнаямлення. У выпадку ж з беларускімі партнёрамі грантадаўцы вымушаны думаць пра іх бяспеку і хаваць інфармацыю ад старонніх вачэй.

Так польскі пасол адказаў на пытанне аднаго з дзяржаўных журналістаў, якое тычылася дакумента, што нядаўна з'явіўся ў інтэрнэце. У ім былі абнародаваныя звесткі аб фінансавай дапамозе польскага МЗС, у тым ліку беларускай апазіцыі. Журналіст, у прыватнасці, пацікавіўся, ці не з'яўляецца гэта, з пункту гледжання пасада, умяшаннем ва ўнутраныя справы Беларусі.

— Калі размова ідзе не пра Беларусь, мы друкуем падобныя дакументы. Вашы спецслужбы такую інфармацыю выкарыстоўваюць у барацьбе з грамадзянскай супольнасцю. Таму ў выпадку з Беларуссю мы мусім ахоўваць падобную інфармацыю. Мы не фінансуем беларускую

апазіцыю, мы фінансуем грамадзянскую супольнасць, а гэта розныя тэрміны, — падкрэсліў дыпламат.

Лешак Шарэпка адзначыў, што цяпер фон адносінаў паміж Беларуссю і Польшчай вызначаюць міжнародныя інстытуцыі, гэта не толькі ЕС, але і ААН. Так, Савет па правах чалавека ААН заснаваў пасаду спедакладчыка па правах чалавека ў Беларусі. «Абстаноўка з правамі чалавека ў Беларусі была на абмеркаванні ў іншых арганізацыях. Як вы ведаеце, ацэнка АБСЕ апошніх выбараў не вельмі добрая, іх выснова — Беларусь не выкарыстала сваіх магчымасцяў. На гэтым тле Еўрасаюз мае свой пункт гледжання на развіццё адносінаў: мы чакаем, што тут не будзе палітычных вязняў, а пацярпелыя будуць рэабілітаваныя, змогуць прымаць удзел у палітычным жыцці краіны. Польшча ў поўнай меры гэта падтрымлівае, мы чакаем, што будуць прынятыя рашучыя крокі з боку Беларусі. Мы думаем, што Беларусь ёсць часткай еўрапейскай сям'і, а ў Еўропе крыху іншыя стандарты. Нават Расія пагадзілася ўвесці мараторый на смяротную кару, каб мець магчымасць уплываць на працу Савета Еўропы», — заявіў польскі дыпламат.

Ён заўважыў, што з канца 1990-х гадоў адносіны Беларусі і Польшчы «не да канца паўнавартасныя».

«Мы б хацелі, каб адносіны былі лепшыя, бо гэта было б на карысць нашым краінам, — працягнуў Лешак Шарэпка. — Польшча ёсць адным з важнейшых гандлёвых партнёраў Беларусі. Летась наш тавараабарот склаў

3,2 мільярда долараў, сёлета можа быць невялікі спад. Але, мяркуючы, калі зменіцца палітычны, інвестыцыйны клімат, то польскі бок будзе зацікаўлены ў развіцці дзелавых адносінаў. Эксперты ацэньваюць, што без намаганняў можна будзе павялічыць абарот у два разы. Але гэта найперш звязана з інвестыцыйным кліматам у Беларусі».

Лешак Шарэпка мяркуе, што Мытны саюз — добрая нагода для прысутнасці польскага бізнесу ў Беларусі. «Але польскі бізнес на 80 працэнтаў прыватны, дзяржава не надта можа ўплываць на яго. І калі людзі зацікаўленыя, яны прыходзяць. Мы можам толькі дапамагаць, каардынаваць. Але ў нас цяпер увогуле праблемы з тым, каб гаварыць на высокім узроўні, а ў Беларусі сітуацыя такая, што часта эканамічныя пытанні трэба вырашаць акурат на самым высокім узроўні. Мы зацікаўленыя ў

энергетычным супрацоўніцтве. Я ў многіх сферах гатовы супрацоўнічаць з беларускімі ўладамі, незалежна ад таго, якая тут палітычная абстаноўка», — адзначыў польскі дыпламат. Паводле яго слоў, на беларускім рынку цяпер працуюць блізу 200 польскіх фірм, ёсць сярод іх і буйныя кампаніі з салідным капіталам, напрыклад, мэблевая фірма «Black Red White».

Па словах польскага пасада, не надта добры палітычны ўзровень стасункаў уплывае і на іншыя пытанні, напрыклад, консульскія. Апошнія гады імкліва расце колькасць жадаючых атрымаць польскія візы. У 2011 годзе было выдадзена больш за 300 000 візаў польскім консульствам у Мінску, а за 10 месяцаў бягучага года — 294 000 візаў. Польскае консульства хацела б павялічыць штат супрацоўнікаў, але беларускі бок адпаведнага рашэння не дае.

«Беларусь не зацікаўленая, каб весці лібералізацыю ў візавых пытаннях, — заявіў польскі дыпламат. — 3 ліпеня мінулага года ёсць прапановы Еўрасаюза пачаць перамовы наконт лібералізацыі візавага рэжыму, але беларускі бок не рэагуе на гэта. Наконт малога памежнага руху: польскі бок завяршыў юрыдычныя працэдуры восенню 2010 года, беларускі бок быццам бы таксама падпісаў дакументы. Але мусіць быць абмен нотамі, каб працэс увайшоў у жыццё. Мы пыталіся, чаму не рухаемся далей, і нам прамым тэкстам у МЗСе казалі, што гэта звязана з палітычнымі працэсамі. У аднабаковым парадку гэта немагчыма зрабіць».

Каментуючы ініцыятыву ЕС «Дыялог аб мадэрнізацыі Беларусі» Лешак Шарэпка адзначыў, што «гэта форма падтрымкі дыялога з беларускім бокам». «Старт быў у сакавіку, цяпер тут працуюць рабочыя групы — прадстаўнікі грамадзянскай супольнасці. Але ўлады гавораць, што гэты праект узнік без іх удзелу, і таму яны адмаўляюцца ад яго. Мне цяжка сказаць, што будзе далей, але мы будзем спрабаваць супрацоўнічаць, бо ёсць ідэя стварыць праект рэформаў у розных галінах. Мы будзем дапамагаць фінансавы, але я не ведаю, чым гэта завершыцца», — заўважыў дыпламат.

Між іншым, сёлета 20-я ўгодкі ўстаўлення дыпламатычных адносінаў Польшчы і Беларусі, падпісання дамовы аб дробасустватва з Беларуссю. Сёлета ж польскае пасольства ўпершыню яшчэ з савецкіх часоў змяніла свой юрыдычны адрас. Цяпер пасольства Польшчы ў Мінску будзе месціцца на вуліцы Бядулі, 11, пакуль жа дыпламаты будуць працаваць у памяшканнях консульства на Крапоткіна.

▶ ЦІКАВА

ПОЛЬСКА-ФРАНЦУЗСКІ БЛІЦКРЫГ ПАД БАБРУЙСКАМ

Ігар МЕЛЬНІКАЎ

Першая сусветная вайна стала цяжкім выпрабаваннем для еўрапейскага кантыненту. Ваюючыя бакі саборнічалі ў распрацоўцы зброі і ў спосабах знішчэння ворагаў. Адным з найбольш знакавых вынаходніцтваў гэтага крывавага канфлікту сталі танкі. 15 верасня 1916 года гэтыя гусенічныя монстры ўпершыню былі выкарыстаны ў баявых дзеяннях на заходнім фронце. Тады англійская танкавая атака пад Сомай выклікала страшэнную паніку ў немцаў.

Палякі ў Бабруйску, 1919 г.

Мала хто ведае, што першае выкарыстанне танкавых войскаў на ўсходзе адбылося праз 3 гады на Беларусі, падчас польска-бальшавіцкай вайны. Як гэта ні дзіўна гучыць, але на пачатак канфлікту з савецкай Расіяй танкавы патэнцыял польскай дзяржавы быў адным з найбольш моцных у Еўропе. Вясной 1919 года па ініцыятыве камандуючага польскай арміі ў Францыі генерала Ю. Галера на базе французскага 505-га танкавага палка быў сфарміраваны 1-ы танкавы полк Войска Польскага. Паводле загаду ад 15 сакавіка 1919 года, вайсковая адзінка складалася з 5 ротаў, а афіцэрская і камандзірская пасады павінны былі заняць французскія танкісты. У чэрвені 1919 года полк прыбыў у Польшчу і раскватараваўся ў Лодзі. У склад гэтай вайсковай адзінкі ўвайшла 120 суперсучасных на той час танкаў «Рэно ФТ-17» (Renault FT-17), з якіх 75 з гарматным і 45 з кулямётным узбраеннем. Камандаваў палком маёр Жуль Марэ.

У жніўні 1919 года польска-бальшавіцкі фронт хутка рухаўся на ўсход. Пасля захопу палякамі Мінска Чырвоная Армія рыхтавалася да абароны на лініі Барысаў–Бабруйск–Шацк. Савецкая 16-я армія

пад камандаваннем М. Салагуба атрымала загад трымаць населеныя пункты Даўгінаў, Валокі, Докшыцы. Бальшавікі рыхтаваліся да працяглай абароны, і нават не маглі сабе ўявіць, якую зброю супраць іх выкарыстае праціўнік. Польская другая дывізія легіёнаў займала пазіцыі на лініі Пліса–Лужкі, а на поўнач ад яе дзейнічала камбінаваная вялікапольская дывізія пад камандаваннем генерала Д. Канажэўскага.

24 жніўня 1919 года камандуючы Літоўска-Беларускім фронтам генерал-паручнік С. Шпэтыцкі выдаў загад пачаць наступленне на Бабруйск 27 жніўня. Аднак з-за таго, што ў склад дывізіі Канажэўскага была аддадзена другая рота 1-га танкавага палку, якой патрабаваўся час, каб дабрацца да месца баявых дзеянняў, дата пачатку наступлення была перанесена на суткі. Ужо 18 жніўня 1919 года транспарт з танкамі пад камандаваннем капітана Жана Дзюфура выехаў са станцыі Лодзь у бок Ліды. У Ясень танкі прыбылі 27 жніўня ў 20.30.

Наступленне на Бабруйск павінна было адбывацца ў трох накірунках. Першая група войскаў падпалкоўніка Арнольда Шылінга павінна была фарсіраваць раку

Ваўчанку і ўдарыць на Бабруйск праз вёску Панюшкавічы. Другая група пад камандаваннем палкоўніка Брызана павінна была наступаць у цэнтры праз Кісілевічы і Багушэўкі. Трэцяя група падпалкоўніка Уладзіслава Андэрска (таго самага, які ў 1941 годзе ўзначаліць польскае войска ў СССР), паводле плану, наступала на правым крыле і павінна была захапіць бабруйскія масты.

Бабруйск абаранялі 67-ы і 68-ы стралковыя палкі 8-й пяхотнай дывізіі Чырвонай Арміі, два батальёны маракоў, 3 бранеягнікі, 4 гарматы, некалькі бранеякоў, 25 кулямэтаў. Усяго ў горадзе на Бярэзіне знаходзілася 2500 чырвонаармейцаў, якія занялі акопы на старых рускіх абарончых пазіцыях каля ракі Ваўчанкі.

Танкі рушылі з Ясена а 23 гадзіне. Марш быў даволі цяжкім, таму што тэрыторыя баявых дзеянняў была багністай. Значная колькасць меліярацыйных равоў стварала цяжкасці для французскіх танкістаў. Беларускія сяляне масава выходзілі на дарогі, каб уласнымі вачыма ўбачыць новы від зброі. З Баранавічаў танкі рушылі ў накірунку Кісялевічаў. Калона «Рэно» наблізілася да ракі Ваўчанкі. Тут па ёй пачалі стра-

ляць гарматы з бальшавіцкага бранеягніку, які знаходзіўся каля вёскі Бібкаўшына. Адначова французам атакавалі чырвонаармейцы, абстрэльваючы танкі з кулямэтаў. На падтрымку танкам ішла польская пяхота з 4-га палка Вялікапольскіх стралкоў. Першы танкавы ўзвод рушыў у напрамку на поўнач ад дарогі Баранавічы–Валожын, а два іншых накіраваліся на поўдзень. Танкі, узброеныя гарматамі, абстрэльвалі пазіцыі савецкай артылерыі, а кулямётныя сканцэнтравалі агонь па акопах, у якіх заселі спужаныя чырвонаармейцы. Хутка ФТ-17 дайшлі да ракі Ваўчанкі, аднак абрывісты бераг не дазволіў адразу фарсіраваць водную перашкоду. «Рэно» разварнуліся і пачалі абстрэльваць адступаючых бальшавікоў. Адзін з танкавых узводаў усё ж знайшоў зручнае для пераправы месца і, аказаўшыся на іншым беразе, пачаў флангавы абстрэл савецкіх пазіцый. Пры гэтым французскія танкі прарвалі пяць шэрагаў ліній калючага дроту і зрабілі праход для пяхоты. Чырвонаармейцы пачалі здавацца ў палон. Палякі працягвалі пераслед адступаючых, аднак танкі вымушаны былі спыніцца. Аказалася, што два з іх моцна пашкоджаны, а дзве другія машыны пайшлі пад ваду па самую вежу.

Пакуль танкісты разбіраліся з пашкоджанымі машынамі і спрабавалі выцягнуць затопленыя танкі, польскія сапёры спрабавалі адрамантаваць мост праз Ваўчанку. Аднак тут палякаў атакавалі савецкія бранеяўтамабілі. Яны з кулямэтаў абстралялі сапёраў. Палякі накіравалі да моста некалькі танкаў. Адзін з іх, пад'ехаўшы да моста, стрэліў па бранеявіку. Снарад трапіў дакладна ў цэль. Савецкі бранеяўтамабіль выбухнуў. Другая машына з зоркай на борце адступіла. Хутка мост быў адрамантаваны, і «Рэно» рушылі даганяць пяхоту. Пад Семкавым польскаю пяхоту затрымаў агонь савецкіх кулямэтаў. Здавалася, што польскае наступленне было затрымана,

але з'яўленне танкаў вырашыла сітуацыю на карысць палякаў. Другі ўзвод лейтэнанта Фарэ атакаваў савецкія акопы і выбіў адтуль чырвонаармейцаў. У 5 кіламетрах ад Бабруйска танкі вымушаны былі затрымацца ў сувязі з вычарпаннем паліва. Хутка да французам палякі накіравалі два грузавікі з палівам і харчаваннем.

У той час, калі французскія танкісты адпачывалі, польская вайсковая група палкоўніка Брызана наблізілася да горада, хуткім ударам захапіла чыгуначную станцыю «Бабруйск» і атакавала савецкі гарнізон у крэпасці. У атацы польскім салдатам дапамагала рота танкаў «Рэно». Група падпалкоўніка Шылінга пасля цяжкай пераправы праз Ваўчанку прарвала бальшавіцкую лінію абароны і ўварвалася ў горад з іншага накірунку. Нарэшце, група падпалкоўніка Андэрска ўвайшла ў Бабруйск з боку фальварку Варновічы, захопліваючы чыгуначную станцыю «Беразіна». Канчаткова горад аказаўся ў руках палякаў 28 жніўня 1919 года.

Адступаючы ў кірунку Жлобіна і Рагачова, чырвонаармейцы знішчылі масты, што змусіла палякаў адмовіцца ад далейшага пераследу праціўніка. Польскія трафеі падчас баёў за Бабруйск былі значнымі: 500 ваеннапалонных, дзве гарматы, 35 чыгуначных вагонаў, шмат кулямэтаў і вінтовак. Аднак у баях пад Бабруйскім і самі палякі панеслі адчувальныя страты. Падчас адной з контратак чырвонаармейцы здолелі захапіць два французскія танкі. Лёс іх экіпажаў і зараз не вядомы.

За ўдзел у баях за Бабруйск камандзір 1-га танкавага батальёну маёр Альбер Маршан, камандзір танкавай роты капітан Жан Дзюфур і камандзір узвода падпаручнік Фердынанд Браке былі ўзнагароджаны Крыжамі мужных. Пасля баёў на Бярэзіне французы ўдзельнічалі ў баявых дзеяннях пад Дынабургам. Хутка пасля гэтага французскія экіпажы адбылі на радзіму, перадаўшы свае машыны палякам.

Эпілог

Адной з найбольш гучных навін у сённяшняй Польшчы з'яўляецца інфармацыя пра тое, што Польшча атрымала ў дар ад Афганістана стары танк «Рэно ФТ-17», які доўгі час знаходзіўся каля будынку Міністэрства абароны ў Кабуле. Пасля дакладнага аналізу баявой машыны, амерыканскія гісторыкі адзначылі, што, хутчэй за ўсё, гэты танк быў адным з тых, якія Францыя накіравала ў Польшчу ў 1919 годзе. Некалькі гэтых машын трапіла ў рукі бальшавікоў пад Бабруйск у жніўні 1919-га. У 1920-я гады маладая дзяржава Саветаў мела добрыя палітычныя адносіны з Афганістанам. Хутчэй за ўсё, французскія танкі сталі падарункам бальшавікоў афганскаму шаху. І вось нарэшце адна са страчаных на Бярэзіне баявых машын вяртаецца на радзіму.

Польскія танкі ў наступленні на Бабруйск, 1919 г.

▶ ПОШУКІ І ЗНАХОДКІ

ЛЁС АНТОНА ШКЯЛЁНКА

Сяргей ЧЫГРЫН

5 снежня 2008 года на старонках «Новага часу» быў апублікаваны мой артыкул пра Міколу Шкялёнка — беларускага палітыка, гісторыка, журналіста, педагога, якога ў сярэдзіне 1940-х гадоў высачылі і знішчылі савецкія органы бяспекі. За гэты час знойдзены новыя звесткі пра слыннага беларуса і яго сваякоў. Сёння хачу расказаць пра лёс яго роднага дзядзькі Антона Шкялёнка.

Вайсковая кар’ера

У бацькі Міколы Шкялёнка, Восіпа, было два браты — Мікалай і Антон. Антон нарадзіўся ў вёсцы Пякоціна Міёрскага раёна ў 1889 годзе.

Ён скончыў Дзісенскае гарадское вучылішча, Віленскае пяхотнае вучылішча і два класы Мікалаеўскай ваеннай акадэміі. А пазней — Акадэмію Генеральнага штаба ў Санкт-Пецярбурзе.

З пачаткам Першай сусветнай вайны Антона Шкялёнка ўзялі на фронт. Ён служыў перакладчыкам у штабе армій Паўднёва-Заходняга фронту. У канцы 1915 года штабс-капітан Антон Шкялёнак быў пераведзены ў Генеральны штаб і прызначаны памочнікам старшага ад’ютанта аператыўнага аддзялення генерал-кватэрмайстра восьмай арміі. Праз два гады ў званні капітана служыў памочнікам начальніка першага аддзялення ўпраўлення генерал-кватэрмайстра ў штабе Вярхоўнага галоўнакамандуючага.

У 1919 годзе палкоўнік Шкялёнак ужо камандаваў пятай пяхотнай дывізіяй. А праз год яго прызначылі на пасаду начальніка аператыўнага аддзялення пры генерал-кватэрмайстры штаба галоўнакамандуючага палкоўніка Канавалава...

Так па вайскавай лясвіцы рухаўся ўверх беларус Антон Шкялёнак. Ён уступіў у Добраахвотніцкую армію генерала Дзянікіна, дзе стаў начальнікам штаба пятай дывізіі. І завяршыў службу ў Рускай арміі генерала Урангеля.

Пасля эвакуацыі арміі з Крыма ў Канстанцінопаль, ён адзін з першых выехаў (дарэчы, у якасці студэнта) у Прагу, дзе атрымаў стыпендыю ад урада Чэхаславацкай Рэспублікі. Там скончыў чэшскае Вышэйшае тэхнічнае вучылішча (здаў экзамены за два гады экспромтам) і застаўся ў вучылішчы працаваць асістэнтам па матэматыцы.

Аднойчы ў 1925 годзе генерал Чэхаславацкай арміі Клецанда, які добра ведаў Шкялёнка па штабу Паўднёва-Заходняга фронту, дзе ён таксама працаваў перакладчыкам штаба, прапанаваў беларусу паступіць у Генеральны штаб Чэхаславацкай арміі. Але Антон Шкялёнак шчыра адмовіўся ад прапановы і паступіў на службу ў

Антон Шкялёнак, пачатак XX стагоддзя

Уладзімір Наватны, сучасны здымак

Ваенна-Геаграфічны інстытут, дзе і працаваў, атрымаўшы чэхаславацкае грамадзянства.

Перад Другой сусветнай вайной эмігранты-белагвардзейцы прысвоілі Антону Шкялёнку званне генерала. На Бацькаўшчыну з эміграцыі ніколі ён не прыезджаў, але прыездзілі яго жонка Кацярына і дачка Раіса. Антон ажانیўся з казачкай Кацярынай Быкавай, якая нарадзіла яму дачку Раісу. Магчыма, у 1920-х — пачатку 1940-х гадоў Антон Шкялёнак сустрэкаўся са сваім пляменнікам Міколам Шкялёнкам у Чэхаславакіі і ў

Польшчы, дапамагаў яму фінансамі асабіста і выдаткоўваў грошы на беларускую справу. Мікола шчыра сябраваў з дзядзькам, перапісваўся з ім. На адным з фотаздымкаў напісана: «На памяць дарагому пляменніку Колю ад родных: дзядзькі Антона Максімавіча, цёткі Кацярыны Пракопаўны і сястрычкі Раісы Антопаўны Шкялёнак. 2 лютага 1925 года, Прага».

Арышт

Калі ў Прагу ўвайшлі савецкія войскі, Антон Шкялёнак адным з

Кацярына і Раіса Шкялёнкі — жонка і дачка Антона Шкялёнка, пачатак XX стагоддзя

першых чэхаславацкіх грамадзян стаў ахвярай камуністычнага рэжыму на тэрыторыі Чэхаславакіі. У маі 1945 года ён, як белаэмігрант, быў арыштаваны СМЕРШам і вывезены ў Савецкі Саюз. Незадоўга да арышту знаёмы чэшскі ляснік прапанаваў схавць Шкялёнка альбо пераправіць на тэрыторыю, вызваленую амерыканцамі. Але Антон адмовіўся. «На маім сумленні няма ніводнага злачынства — ні перад Богам, ні перад Радзімай», — сказаў ён знаёму лясніку.

У Савецкім Саюзе Антона Шкялёнка хутка судзілі, а пасля суда адправілі ў Сібір. Па дарозе ў нявольні ён сам сабе задаваў пытанне: за што? І дзесьці ў 1947 годзе не вытрымаў катаванняў і этапаў. Падчас аднаго з іх наш зямляк кінуўся з цяжкім у раку і загінуў.

5 чэрвеня 2002 года Антон Шкялёнак быў пасмяротна ўзнагароджаны Ганаровым крыжам міністра абароны Чэшскай Рэспублікі. Крыж быў уручаны яго дачцэ Раісе Наватнай-Шкялянко (так яна падпісвалася ў апошні час). Копія дыплама была выстаўлена ў музейнай экспазіцыі «3 Прагі ў ГУЛАГ» у Празе. А 3 ліпеня 2002 года Сенат Чэшскай Рэспублікі пасмяротна ўзнагародзіў яго медалём «За гераізм». Але дачка гэтай узнагароды не дачакалася — яна памерла ва ўзросце 83 гадоў і пахавана на Альшанскіх могілках у Празе. Сімвалічная магіла Антона Шкялёнка таксама знаходзіцца на Альшанскіх могілках.

Дачка і ўнук

Дачка Антона Шкялёнка Раіса была замужам за Ольдржыхам Наватным — вядомым чэшскім інтэлектуалам, які ўсё жыццё працаваў выкладчыкам літаратуры і моваў. Сама Раіса працавала перакладчыцай. Перакладала на чэшскую мову творы рускіх пісьменнікаў.

Іх сын Уладзімір Наватны — знакамiты чэшскі літаратурны крытык, літаратуразнавец і перакладчык. Аўтар шмат-

лікіх кніг па творчасці рускіх і чэшскіх пісьменнікаў. У яго жылах цячэ беларуская, руская і польская кроў. Нядаўна ў Чэхіі я адшукаў Уладзіміра Наватнага, і нават ад яго атрымаў першы ліст. Вось што ён напісаў (цытую ў перакладзе на беларускую мову): «Паважаны спадар Чыгрын! Пішу Вам ліст на рускай мове, беларускай мовы, на самы вялікі жаль, я добра не ведаю. Ваш ліст мяне вельмі зацікавіў. Пра сваякоў майго дзеда Антона Шкялёнка я амаль нічога не ведаў і не ведаю. Пасля паразы Беларускай арміі дзед жыў у Празе, стаў палкоўнікам чэшскай арміі. У траўні 1945 года яго забраў НКВС, хаця ён быў грамадзянінам Чэхаславакіі. Некаторы час быў у ваенным канцлагеры ў Raciborzi ў Польшчы, потым яго след прапаў. Некаторыя зэкі, якія вярнуліся ў Чэхію, казалі, што ён пакончыў з сабой у канцлагеры на Каме, але гэта не даказана. Пасля 1989 года мы стараліся нешта даведацца, але ў маскоўскіх архівах нам нічога не казалі, альбо там нічога не збераглося. Я не ведаю.

Мая бабуля, жонка Антона Шкялёнка, памерла ў 1975 годзе. У іх была толькі адна дачка, мая мама Раіса Антопаўна (1919–2002), перакладчыца з рускай мовы і выкладчыца. Педагогам, паэтам і перакладчыкам быў і яе муж, мой бацька Ольдржых Наватны (1913–1993). Я нарадзіўся ў 1946 годзе ў Празе, але свайго дзеда ніколі не бачыў. Мама выйшла замуж да прыходу савецкіх войск. Я працаваў галоўным чынам рэдактарам у часопісах і ў выдавецтвах. Пасля 1989 года — навуковым супрацоўнікам у Акадэміі навук. Цяпер я жыю за Прагай і выкладаю чэшскую літаратуру і крытыку, галоўным чынам ва ўніверсітэце Пардубіцэ ва ўсходняй Чэхіі. Са мной — гара кніг. Сын мой скончыў тэатральны факультэт, жыў тэатрам.

Некаторыя сямейныя матэрыялы зберагліся ў майго брата Яраслава Наватнага, юрыста па адукацыі. Праўда, і ў мяне ёсць сёе-тое...

Мой mail і хатні адрас цяпер вам вядомыя. Пішыце, што вас цікавіць і чым вам магу дапамагчы, будзем разам шукаць звесткі пра Шкялёнкаў. З павагай — Уладзімір Наватны, Чэхія».

Вось такі ліст я атрымаў ад унука Антона Шкялёнка. Хачу яшчэ дадаць, што жонка Антона — Кацярына Пракопаўна Шкялёнак (Быкава) у гады Першай сусветнай вайны спявала ў кіеўскай оперы. А калі жыла ў Чэхіі, то там арганізавала рускі хор, і нават паспяхова гастралювала з ім па Чэхаславакіі. На ўсе рукі майстрам быў і яе бацька Пракоп Быкаў. Яшчэ сёння ў Хабараўскім краязнаўчым музеі можна ўбачыць пудзілы птушак і звяроў, якія былі зроблены яго рукамі.

Вось такі лёс Антона Шкялёнка — роднага дзядзькі нашага славуэта гісторыка і палітыка Міколы Шкялёнка. Пошукі інфармацыі пра Шкялёнкаў працягваюцца.

